

IVAN NEPOMUK ORŠIĆ

*Upravitelji pošte u Zagrebu
iz obitelji grofova Oršić
Slavetičkih*

Grof Ivan Nepomuk Oršić, sin grofa Krste Oršića “Viteza zlatne ostruge. Komornika Presvetog kraljevskog veličanstva. Komornog savjetnika. Namjesnika vrhovnog zapovjednika. Prisjednika Banskog stola. Velikog župana Zagrebačke županije.” Rođen je 1753. godine kada započinje blistava vojna karijera njegova oca, imenovanjem u pukovnika na mjestu zapovjednika glinske pukovnije. Tijekom vojne službe promaknut je na čast carsko kraljevskog general-majora, a na kraju je postigao čast namjesnika vrhovnog zapovjednika Banske krajine. Zasigurno uzor otac i nenamjerno je otvorio svome sinu mnogo nade i očekivanja s kojima je i on krenuo istim putem. U vremenu, kojemu su glavno obilježje ratovi (17. i 18. stoljeće jesu ratni vijekovi) izazov slave i uspjeha mladi grof jednako pronalazi u vojnoj karijeri.

Lijep mladić, u mladim godinama časnik, pred nama je na portretu slikanom oko 1776. godine. Odjeven je u crveno bijelu uniformu austrijskog carskog oficira, pod lijevom miškom drži crni trorogi šešir, u desnoj

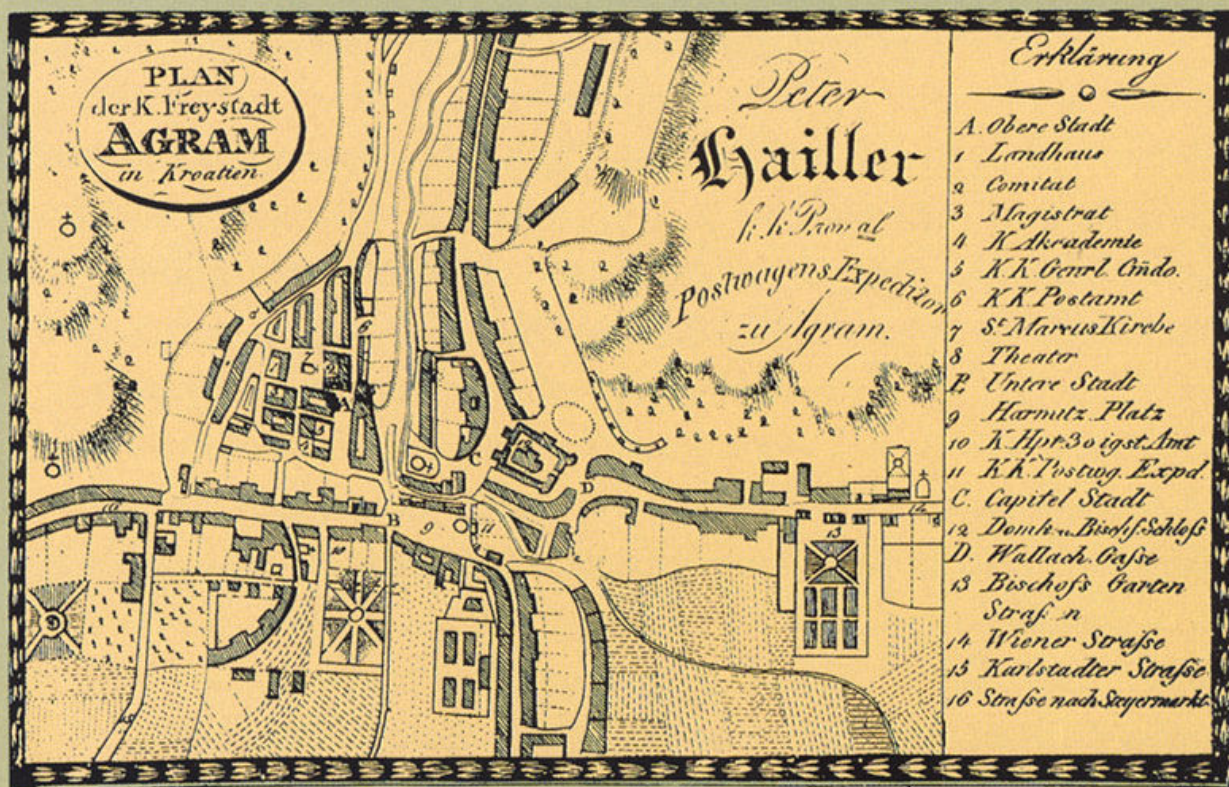
ruci dugački zapovijedni štap, a o pasu mu visi sablja. Njegova frizura je pomodna siva perika s uvojcima na sljepoočnicama. Kao takvog sjeća ga se njegov stariji brat Adam, rođen 1748., i opisuje ga u svom životopisu, djelomično svojevrsnoj obiteljskoj kronici "Rod Oršića", koju piše u poznoj dobi u Zagrebu od 1812. do 1814. godine.

Započeo je kao zastavnik kod druge banske pukovnije, a za nekoliko godina postaje satnik. Sudjelovao je u Drugom kratkom pruskom ratu (buknuo 1778. i potrajao samo godinu dana). Potom je od natporučnika promoviran u čin pukovnika. Tu nepredvidivo završava njegova vojna karijera. Velike obveze oko imanja, iskrsele kad je umro grof Krsto Oršić 1782. godine, bile su razlogom da je podnio ostavku u vojnoj službi i vratio se kući. Već se sljedeće godine oženio Eleonorom, kćerkom grofa Julija Keglevića i s njome imao šestero djece, četiri sina: Augusta, Vilima, Ernesta i Karla, te dvije kćeri: Antoniju i Valburgu. Postao je komornik i prisjednik Banskog stola, a častan naslov zagrebačkog građanina slobodnoga i kraljevskoga grada dobiva 1787. godine. Nasljedstvom je postao vlasnik jedne Oršićeve kuće na Gornjem gradu u Zagrebu, u Opatičkoj ulici, na nekadašnjem istočnom bedemu grada.

Koliko se promijenio mladi vojni časnik čiju sliku poznajemo s njegova portreta, najbolje nam dočaravaju riječi njegova brata Adama, jednako već starog čovjeka, u opisu grofa Ivana Nepomuka, suvremenog datumu Adamovog životopisa "... kasnije je postao tako debeo, da je i sad (1812.) vrlo nezgrapnan. Njegovi su talenti vrlo dobri, i on je ugodan društvenjak. Glavna su mu strast konji i kočije. Kao otac i muž nije najsretniji, što ga, čini se, također boli. Voli lov, ali ne strastveno. Kako radi svog glomaznog tijela ne može u lov i ne može jašiti, to se ponajviše bavi gospodarstvom, poštanskim poslom, kojega je vlasnik u Zagrebu, te knjigama."

U mladim danima, na početku svoje vojne karijere, grof Ivan Nepomuk Oršić vjerojatno nije mogao ni predvidjeti da će postati poštar. No, posljednjih deset godina svoga života, od 1807. do 1817. godine bavio se ovom važnom javnom službom u statusu poštanskog majstora tj. upravitelja pošte u Zagrebu. Poštanski ured kojega je imao u zakupu bio je smješten u njegovoj kući, što je bio jedan od uvjeta za bavljenje poslom, u, tada

PLAN ZAGREBA PETRA HAILLERA

imenovanoj, Poštanskoj ulici, danas Opatička ulica k. br. 12 i 14. To je prva lokacija za koju se sa sigurnošću može potvrditi da je tu bila smještena zagrebačka pošta.

Kako je grof Krsto Oršić često spominjan u zagrebačkoj kronici 18-tog stoljeća pomno bilježenoj od kanonika Baltazara Adama Krčelića, tako se i u Dnevniku zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca s početka 19. stoljeća spominje grof Ivan Nepomuk. U zapisima od 1801. godine i nadalje, zabilježeni su uzajamni posjeti, djeljenje potvrde u Bistri u Oršićevom dvorcu, zajednički objedi kod biskupa grofa Adama i Ivana Nepomuka s gospodama i njihovim kćerima "dvije mlade grofice" te sastanci na temu politike. No, o poslu poštanskom o kome je riječ, govori zapis uz datum 18. srpnja 1809. godine: "Iz pošte dođe pribilješka, obavijest, sat hoda od Varažina: NB. Pressburger Post je prestao izlaziti i Francuzi su u Sombatelju potisnuti u ovom trenutku. Oršić, vlastoručno, poštar."

Ovaj kratki navod, osim što upućuje na grofa Ivana Nepomuka i njegov posao, ujedno govori i o vrlo osjetljivoj prirodi toga posla kada se radi o važnim i hitrim porukama.

Inače je interes za poštansku službu odredila tadašnja opća nestašica gotovog novca, kao i prilike u zemlji, te je smatrana vrlo primamljivim i unosim poslom. Poput Oršića, koji su držali u zakupu zagrebačku poštu, i mnogi drugi plemići u Hrvatskoj organiziraju poštanski promet na tlu Hrvatske. Poštanske poslove nisu radili sami, već su držali svoje administratore regrutirane iz redova slabo situiranih građana. Pošta se dijelila na listovnu, a to je otprema običnih i preporučениh pisama, te voznu koja je prevozila pakete, novac i osobe poštanskom kočijom sa zapregom. Upravitelj pošte tj. poštanski majstor imao je pravo na dio iznosa poštarine za pisma kao i vozarine za putnike, a glavna obveza je bio smještaj poštanskog ureda. Ujedno se obvezao držati potreban broj "poštanskih slugu".

Zagrebački kalendar za 1812. godinu donosi podatak da je u Zagrebu upravitelj pošte, gospodin grof Ivan Nepomuk Slavetički, komornik i prisjednik Banskog stola. Zaposleni su Adam Josip, slobodni barun Vilicek kao nadzornik pošte, te gospodin Larurencije Orlović kao otpremnik pošte tj. blagajnik. Sve većem broju putnika pošta nije mogla udovoljiti te je dio putnika morala prepustiti tzv. Expediciji poštanskih kola sa sjedištem u Beču što je bila posebna institucija. U njihovoj službi bili su poduzetnici za prijevoz putnika poštanskim kolima odnosno diližansama, u Hrvatskoj popularnim kao *pomnjovoz*.

1817. godine ovu službu Otpreme diližansi preuzeo je Petar Hailler "cesarsko kraljevski provincijal i otpremnik poštanskih kola u Zagrebu", kako je točno zabilježeno na njegovoj reklami koju je izdao s "Planom kraljevskog slobodnoga grada Zagreba u Hrvatskoj". Ovaj plan Zagreba imao je služiti putnicima koji su dolazili u grad; slovima i brojevima bile su označene najvažnije zgrade koje su se navodile u Legendi. To je ujedno najstariji poznati nacrt Zagreba od vremena prvih poznatih tlocrta iz 16. stoljeća. U Legendi pod r. br. 11 Hailler je označio svoju vozno poštansku postaju koju je držao na Harmici na istočnoj strani trga. On je jednako tako uvrstio u plan i Cesarsko kraljevski poštanski ured, koji vodi grof Ivan Nepomuk Oršić, koji je označen r. br. 6. Položaj Poštanskog ureda na mjestu kuće grofa Oršića u Poštanskoj ulici definitivno je potvrdio prvu adresu zagrebačke pošte i izvor imena ove ulice. Prvi puta ime "Post Gasse" pojavljuje se 1816.

godine, u godini koja prethodi navodima iz Zagrebačkog kalendara za 1817. i Haillerovom nacrtu Zagreba, najvjerojatnije iste godine. (16. lipnja 1817. umro je grof Ivan Nepomuk Oršić, a njegova kuća u kojoj je bio Poštanski ured se već iduće godine (1818.) našla na dražbi i ubrzo je dobila nove vlasnike.) Na nacrtu bivšeg samostana klarisa koji se imao preurediti za novu namjenu Infanterijske regimente Franza Karla upisano je Post Gasse, a posredno je prisutna i Oršićeva kuća upisana kao južna granica velikog samostanskog vrta.

Po smrti grofa Oršića, kuća je došla na dražbu 1818. godine, kada je suvlasnikom postao njegov sin Ernest, koji ju je kupio zajedno s tadašnjim gradskim bilježnikom Josipom Štajdaherom. U kupoprodajama koje su ubrzo uslijedile ime grofa Ernesta Oršića više se niti ne spominje. 1820. novi vlasnik "kuće, zemljišta na brijegu i predkuće" postao je Josip Brigljević, odvjetnik grofa Ernesta (sic!), a 1824. kuću na sjevernoj strani zemljišta prodao je Štajdaher biskupu Vrhovcu. Novi vlasnici iznajmljivali su stanove uključivši staje, kolnice i spremišta za kola. Novi najmoprimci nisu nam poznati.

Grof Ernest Oršić nastavio je službu svoga oca kao upravitelj pošte u Zagrebu. Ostavši bez vlastite kuće, sada u iznajmljenom prostoru, 1820. vodi poštu istog obima, pače s istim zaposlenicima koje je imao i njegov otac: nadzornik pošte, otpravnik pošte ili blagajnik te listonoša. 1824. godine javlja se i njegov brat, grof Karlo, kao upravitelj pošte u Severinu.

1831. godine Poštanski ured je uselio u zgradu bivšeg samostana klarisa na sjeveru Poštanske ulice. Prema nacrtima prizemlja i I. kata te rasporedu prostorija poštanska služba morala se znatno povećati. U prizemlju je predviđena staja, sjenik i spremište za poštanska kola, stan poštanskog "pakera", poštanski ured i skladište, a na I. katu stan otpravnik poštanskih kola, stan komorskog administratora, te kancelarije. Nekada dvije odvojene službe sada su se našle na istom mjestu, povećao se broj zaposlenih, što je sigurno pridonijelo boljem obavljanju posla.

1841. godine posao grofa Ernesta naslijedila je jedna žena, grofica Juliana Oršićeva, novi upravitelj Poštanskog ureda u Zagrebu. Ljudi raznih profila, zanimanja i interesa sve više putuju te se znatno pojačala odprava

diližansi. Zakupac Steiner sada već ima dva vozača, te dva namještenika pisara. Iz godine 1844. ostali su nam, vjerni poput slike, opisi putovanja *pomnjovozom* koje je zapisao Antun Nemčić u svom dnevniku "Putositnice".

1848. godina donosi veliku i značajnu promjenu i na organizaciju poštanskog prometa u Hrvatskoj. Posebnom odlukom bana Josipa Jelačića i banskog vijeća od 11. kolovoza 1848. osnovano je prvo Vrhovno upraviteljstvo pošte sa sjedištem u Zagrebu. Tijekom prvih mjeseci te iste godine grofica Juliana Oršićeva posljednji je poštanski majstor u Zagrebu i s njezinim imenom završava jedno povijesno razdoblje, a ujedno i stalno prisustvo grofovske obitelji Oršić u poštanskom prometu prve polovine 19. stoljeća.

Željka Kolveshi

Literatura

- Lelja Dobronić, *Slobodni i kraljevski grad Zagreb*, Zagreb 1992.
- Lelja Dobronić, *Stare numeracije kuća u Zagrebu*, Zagreb 1959.
- Lelja Dobronić, *Stari planovi Zagreba*, Zagreb 1961.
- Lelja Dobronić, *Zagrebački Gornji grad i Kaptol nekad i danas*, Zagreb 1986.
- Draginja Jurman-Karaman, *Zgrada Muzeja grada Zagreba*, Zbornik ISNZI, Zagreb 1986.
- Baltazar Adam Krčelić, *Annuane ili Historija 1748-1767*, Zagreb 1951.
- Antun Nemčić, *Putositnice, Izabrana djela*, Zagreb 1898.
- Adam Oršić, *Rod Oršića*, Zagreb 1943.
- *Povijesni spomenici grada Zagreba*, sv. XX, uredili Emilije Laszowski i Lelja Dobronić, Zagreb 1971.
- Velimir Sokol, *Odisejada zagrebačke pošte*, PTT Radnik, br. 3, 1972., Prilozi
- Velimir Sokol, *450 godina pošte u Zagrebu*, Zagreb 1979.
- Maksimilijan Vrhovac, *Dnevnik Diarium sv. I (1801-1809)*, Zagreb 1978.
- *Zagrabiense Calendarium*, Zagreb 1806., 1812., 1817., 1820., 1822., 1824., 1831., 1833., 1837., 1844., 1848.

The first managers of Zagreb's Post Office were also members of the Oršić family. Ivan Nepomuk Oršić withdrew from a not very successful military career and lived in Zagreb. He inherited his father's house in Zagreb's Upper Town in Opatička Street 12-14. From 1807. till his death in 1817. he was the manager of the Royal Post Office in Zagreb. As this office was placed in his own house the whole street (Poštanska Street) was named after it thus establishing the first certain address of a post office in Zagreb. After his death, his son Ernest took over the business in Zagreb until 1843. and his son Karlo had a similar one in Severin. Countess Juliana Oršić was the last who inherited the business and she ran until 1848. when the first General Post Management founded its headquarters in Zagreb.

The members of the family played minor roles in Croatian history throughout the second half of the 19th century and disappeared from the public scene in the 20th century, selling and losing their estates.

This exhibition depicts the family history presenting their portraits, lithographies, drawings and photographs of their mansions, furniture and other relevant documents.